

Intervenció de Joan Becat*

Els Països Catalans des de l'Estat francès i la Unió Europea

Voldria remarcar que empraré l'expressió *Països Catalans* i no *països de parla catalana*, que respecto, tot i que entenc les raons per les quals s'ha utilitzat, ja que és una circumlocució una mica estranya, per utilitzar un llenguatge més planer i també perquè tinc un cas de consciència. Us prego cregueu que no ho faig per militantisme o per portar la contrària. Ho faig com a ciutadà francès, que sóc per obligació, i com a ciutadà europeu que sóc també, per sobre de qualsevol altra ciutadania. Des de la creació de la llicenciatura de català a la Universitat de Perpinyà, l'any 1982, i per tant, ja abans que Espanya entrés a la Comunitat Econòmica Europea (CEE), hi ha una assignatura obligatòria de primer any intitulada «Coneixement dels Països Catalans», que encara hi és. Les proves d'examen més recents presentaven aquest

* Joan Becat i Rajaut és doctor en geografia per la Universitat de Montpeller, catedràtic de Cultures i Llengües Regionals a la Universitat de Perpinyà, membre numerari de l'Institut d'Estudis Catalans i secretari del Patronat de la Universitat Catalana d'Estiu. Va ser vicepresident de la Federació per a la Defensa de la Llengua i la Cultura Catalanes a la Catalunya del Nord, vicerector de la Universitat de Perpinyà i membre de l'equip científic de la *Geografia general dels Països Catalans*. Té la Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya.

objecte de dissertació: «Els Països Catalans. Situació administrativa i situació jurídica de la llengua catalana», el qual és d'un classicisme molt marcat. Aquests diplomes, com els programes, van ser aprovats l'any 1982 pel Ministeri a París i són renovats cada quatre anys. Per tant, formen part de coses assumides per l'Estat.

L'any 1994, es publicava al *Butlletí Oficial de l'Educació Nacional* el programa de les primeres oposicions estatals per a catedràtics d'institut, per ensenyar «llengües regionals», com diuen a l'Estat francès, i en aquest cas el català. Aquest programa deia, i en català, «*Civilisation programme: L'estatut de la llengua catalana als Països Catalans i a la comunitat europea*». Pel que sembla sempre hem lligat, en tot cas a Perpinyà i a França, les dues coses: les polítiques de normalització lingüística a Catalunya, País Valencià, Illes Balears i Andorra. No esmentava la Catalunya del Nord ni l'Alguer perquè no hi havia polítiques lingüístiques o bé eren contràries a la llengua, evidentment. Apropem-nos, ara, al llibre *Les langues de France*, publicat l'any 2003 pel Ministeri francès de la Cultura, que tracta de les diferents llengües que coexisteixen a França. Dins el capítol sobre el català, es pot llegir: «a Catalunya i dins dels Països Catalans els moviments renaixentistes neixen amb lligam amb el Romanticisme europeu a partir de 1830. Es desenvolupen i s'eixamplen tot canviant d'òptica i de continguts. És la Renaixença catalana». Per tant, també s'utilitza tranquil·lament el terme *Països Catalans*. Un últim exemple, de l'any 2005: la Cancelleria d'Universitats atorgava una subvenció a la Universitat de Perpinyà per a la construcció i realització del projecte de la *Casa dels Països Catalans*. Les obres comencen ara i, concretament, l'Estat francès contribueix amb dos-cents mil euros, les col·lectivitats territorials, amb tres-cents mil i Europa, amb cinc-cents mil amb l'objectiu que serveixi d'enllaç amb els Països Catalans de l'Estat espanyol, ja que és un conjunt prou important perquè França creï un punt de fixació per als estudiosos, la documentació i el tractament universitari. Així doncs, és evident que a França hi ha una doctrina i un vocabulari que, ben establerts, descansen sobre aquestes paraules des de fa molts anys i amb una gran continuïtat.

Per acabar, podeu veure aquest mapa *Els Països Catalans* de la col·lecció «Català. Llengua d'Europa» amb el logotip de la Unió Europea. Vam rebre una subvenció per un terç del cost, sense cap reticència. Es veu, doncs, que a França, com a mínim, i fins a les altes instàncies del Govern com també a la Unió Europea (UE) hi ha acceptació de la paraula i del concepte de *Països Catalans* com a àrea lingüística i cultural. És una evidència que no es discuteix i que s'accepta com s'accepten, també, les expressions, des de fa molt de temps, de *països escandinaus*, *països francòfons*, *països germànics* o *països cèltics*, per citar unes expressions semblants per àrees lingüístiques comparables o que tenen al seu interior diverses realitats i varietats. Veieu, doncs, quin és el meu dilema. Per prudència parlaré de *Països Catalans* perquè, de fet, és la paraula menys polèmica. Un petit matís: els serveis estatals o universitaris no posen *Països Catalans* amb *P* i *C* majúscules sinó *P* majúscula i *c* minúscula. Això vol dir que designen el conjunt dels països, que és una àrea, doncs amb una majúscula, i la minús-

cula significa que *catalans* és un adjectiu que qualifica. Per tant, no es tracta d'un projecte polític. El que faig constatar és que la realitat dels Països Catalans ha penetrat fins a un punt que un vocabulari que pot semblar polèmic a Catalunya o a Espanya és pres amb una gran naturalitat en aquesta àrea. En porto el testimoniatge i, com deia, fins a les instàncies de Govern i als programes d'inversions. No en trec cap conclusió, sinó que subratllo aquesta acceptació.

El pes de Catalunya i dels Països Catalans

És evident des de fora i en tot cas des de França, des del Govern, que els Països Catalans són una àrea cultural i econòmica prou important per tal de dedicar-hi estructures i diners. Aleshores, per què tot aquest reconeixement? Per quina raó vam tenir la llicenciatura de català l'any 1982 completa? Doncs perquè aleshores ja se sabia que Espanya entraria a la CEE, la UE d'ara, tot i que encara faltaven anys. Va ser un exemple de pragmatisme molt francès en aquest cas: es va fer abstracció de la política a la Catalunya del Nord i dels moviments catalanistes, ja que eren vigilats pels prefectes de torn a Perpinyà —i tothom sap que actuen i saben controlar—, car en l'àmbit estatal calia tractar la realitat catalana, és a dir, la realitat cultural i la realitat econòmica sobretot de Catalunya, però també del País Valencià. En efecte, un terç de les exportacions franceses a Espanya parlen català com se'm va dir al Ministeri l'any 1982 quan ho vaig negociar amb el gabinet. Això és degut a la tossuderia del Govern de Pujol a fer ús de la llengua catalana, pel que fa als papers d'exportació i les normes, fins a la mida dels préssecs, cosa que obligà els exportadors francesos a passar per la nostra llengua. Per això hem tingut aquesta llicenciatura. Com en aquest moment ni existia la legislació sobre «llengües regionals», com es diu a França de les llengües que no són el francès, i no hi havia doncs cap marc jurídic per fer-la, vam tenir la llicenciatura de català com a llengua viva estrangera. La raó que consta en els documents de creació és que era llengua oficial a Andorra i cooficial a Catalunya. Calia doncs formar gent. Hi havia també la por que tots els intermediaris que caldrien vinguessin del sud, fossin espanyols. Nosaltres diríem «catalans de l'Estat espanyol». S'hi jugaven doncs de crear una llicenciatura que podria fomentar el catalanisme al nord, però com a mínim hi hauria intermediaris francesos. Tenien tota la raó, perquè la visió que tinc no és exactament la visió que teniu, tot i la nostra proximitat i militància. L'educació, la formació que hem tingut... sempre hi ha un pòsit. Pensaven que, políticament, eren més controlables els francesos que els espanyols, per parlar de la manera com parlen els governs. Això sí, se'm va demanar un programa detallat amb bibliografia per assegurar-se que no era una formació política. Tampoc no volien un muntatge filològic destinat a formar futurs professors de català que farien pressió sobre el Govern per crear més ensenyament a la Catalunya del Nord. Per això, tenim sempre en

aquesta llicenciatura mòduls de dret i d'economia, mòduls sobre la Unió Europea i les euro-regions, i després un màster de relacions transfrontereres. Tot és d'una lògica imparabile i, per tant, l'existència dels Països Catalans i sobretot de Catalunya ja va tenir aquest impacte abans d'entrar a la Unió Europea. Va ser com una preadaptació de l'Estat francès.

La nomenclatura europea i les ajudes regionals

La nomenclatura europea té uns detalls que m'encanten, encara que no tinguin cap conseqüència pràctica important. Però el significat hi és. Si es mira la nomenclatura dels tres nivells de regions europees, és a dir, de les entitats subestamentals, veiem que les regions de nivell 1 (dites *regions de la Unió Europea*, essencialment per a finalitats estadístiques o de prospectiva) a l'Estat espanyol són reagrupaments de comunitats autònomes i, a França, reagrupaments de regions. Per a Espanya, la regió 5, dita *la regió Est*, reagrupa Catalunya, les Illes Balears i el País Valencià. Doncs a efecte europeu els Països Catalans de l'Estat espanyol formen una regió que no es diu ni *Països Catalans* ni *de parla catalana* però que els reagrupa exactament. S'ha fet a proposta del mateix Govern espanyol, que en aquest cas va imitar la distribució francesa: primer París, després la regió parisenca de l'Illa de França, i al voltant les altres regions i les perifèries. És de disseny: primer Madrid al centre, després les Castelles i finalment les regions perifèriques. Hi ha una diferència: París és el 30 % de l'economia francesa i els altres conjunts són relativament equilibrats; Madrid i la regió centre són bastant desequilibrades en relació amb les altres.

Les regions de nivell 2 són les autonomies. En aquest cas hi ha una bona adaptació de l'Estat espanyol i de les seves regions a la Unió Europea. Observo que les autonomies, i per tant Catalunya, Balears, País Valencià i les altres, per les seves competències com pel nivell de decisió, tenen una excel·lent adaptació al sistema de gestió de la Unió Europea. Però al mateix temps aquestes subdivisions administratives operacionals no van afavorir l'emergència dels Països Catalans a l'interior d'Europa. Hi ha una situació en aparença paradoxal. M'explico: les regions, a l'Estat espanyol, es van beneficiar gairebé totes dels fons europeus, gairebé tot Espanya menys Catalunya, Madrid i el País Basc. Si fa no fa, totes tenien dret a ajudes, fins i tot Catalunya per a la reconversió industrial. És veritat que tot i no rebre gaires ajudes europees, Madrid no va ser perjudicada perquè tenia les munificències pressupostàries estatals per compensar. Les autonomies es van revelar des del primer any d'incorporació de l'Estat espanyol a Europa com un excel·lent sistema per adaptar-se a la gestió europea, fer dossiers, obtenir subvencions de qualsevol fons, ja que és el nivell 2 de les unitats administratives de base el nivell operacional de la Unió Europea. Ja el primer any Espanya va eixugar tots els crèdits posats a la seva disposició i va agafar una part dels altres que quedaven, ja que el pressupost és anual sense reports de crèdits. A l'època, com avui dia,

França no arribava, pel seu centralisme, a eixugar el seu pressupost i, per tant, l'Estat espanyol i especialment Catalunya i les autonomies que tenien moltes competències i una Administració que gestionava bé s'en van aprofitar bastant. L'economia d'Espanya ha progressat molt i haurà de passar d'una situació d'estat que rep subvencions, globalment, a un estat contribuent. Dit d'una altra manera, no hi haurà més diners. Va ser un període fastuós de l'Estat espanyol, en què determinades autonomies es beneficiaven de moltes ajudes europees i a més a més dels fons de compensació interterritorial no qüestionats per Catalunya ni per les poques altres autonomies que els finançaven. Això s'ha acabat. Ara precisament és el moment en què Catalunya té la mala idea de reclamar més pressupost i més justícia contributiva. Des de fora, jo no veig clar el resultat, car hi ha una evidència: per mantenir el seu tren de vida moltes comunicats autònomes i el mateix Estat necessiten sempre i sempre més la contribució de Catalunya i dels altres Països Catalans i, per tant, es resistiran a canviar aquesta situació.

Frontera, Països Catalans i Unió Europea

Per què fins ara els Països Catalans no van sortir afavorits per la construcció europea? Examinem d'una banda la frontera i d'altra banda els Països Catalans. Els elements anteriors són molt favorables: el fet que la frontera tingui fluïdesa, que les entitats del nord i del sud es coneguin, que existeixi la Universitat Catalana d'Estiu, que molts tinguin parents a l'altra banda, que la frontera es passi fàcilment ja que el Pertús no és cap obstacle i que a la Cerdanya la comunicació sigui fàcil, etc. La llengua és en part la mateixa. Hi ha una certa voluntat política, com a mínim dels que volen una euroregió. Però malgrat tot això, aquesta frontera catalanocatalana o si voleu hispanofrancesa no ha constituït cap estructura forta i operacional transfronterera, com és el cas d'Alsàcia amb Alemanya, o del nord de França amb Bèlgica, o bé de la regió de Basilea entre França, Alemanya i Suïssa, o més a prop al País Basc, amb l'eurociutat basca. Tenim nosaltres una carència terrible. No en tinc explicacions. Ja hem dit que la Unió Europea no ha afavorit l'emergència dels Països Catalans. No hi ha hagut reconeixement lingüístic, sinó embolic lingüístic, entre valencià i català. Però tampoc no s'ha constituït cap grup de pressió econòmic dels Països Catalans quan, objectivament, el País Valencià i Catalunya tenen interessos comuns en infraestructures i en altres temes. Només ara es comença a parlar d'aquests aspectes.

Ara bé, hem de notar un punt molt positiu gràcies a Catalunya més que als Països Catalans. És la presència de Catalunya a tots els *lobbys* europeus, sigui l'ARE, (Associació de Regions Europees), l'ARFE, (Associació de Regions Frontereres Europees), o bé institucions com el Comitè de les Regions, sovint amb presidències catalanes. A l'ARE Jordi Pujol va ser president, Joan Vallvé va ser-ho a les Regions Fronteres, Pasqual Maragall va ser-ho al Comitè de les Regions i, per tant, vol dir que com a mínim Catalunya i els Països Catalans

com a conjunt mereixen una certa consideració a Europa. Vol dir que se les considera regions econòmiques importants i amb una cultura d'un cert pes o notorietat. És cert que la incorporació d'Espanya, i per tant de Catalunya i Barcelona, a la Unió Europea ha canviat les visions, tant d'un cantó com de l'altre. Ha creat un estat d'opinió europeista a Espanya, car a Catalunya ja hi era, i ha permès la mobilitat. Molta mobilitat de persones i d'estudiants i la presència de molts catalans a les institucions europees. Hi ha més catalans que la mitjana de les altres comunitats autònomes espanyoles a les institucions europees. Però, tot i les obertures que va permetre, haig de constatar que aquest lligam entre els Països Catalans i la seva inserció dins Europa són encara una esperança, o en tot cas un marc no prou aprofitat.